

# ELS MÉS RICS DE LES ALTES VALLS DEL TER I DEL FRESER A MITJAN SEGLE XIX

JOSEP CLARA I RESPLANDIS

El sufragi universal no va ser inaugurat, a l'Estat espanyol, fins al 1868 i s'aplicà temporalment fins al 1876.<sup>1</sup> En l'etapa anterior, i també de 1876 a 1890, van tenir vigència diversos sistemes més o menys restringits, partidaris del sufragi de les elits propietàries. Per oposar-se a l'extensió del dret electoral, hom arribà a afirmar que l'excés d'electors "sólo sirve para que abunden aquéllos que sin opinión propia, sin conocimiento de los negocios públicos, sin intereses que defender, obedecen ciegos a unos cuantos que los manejan a su antojo".<sup>2</sup>

La llei electoral de 18 de març de 1846, elaborada pels moderats, va establir que solament tenien dret al vot els qui pagaven una contribució de 400 rals (equivalents a 40 escuts). Les llistes electorals configurades d'acord amb aquesta llei són, doncs, una bona font per a l'estudi de la riquesa particular dels habitants d'un poble o d'una regió a mitjan segle XIX.

Per fer-ne una aplicació pràctica hem escollit les llistes publicades l'any 1864 i els municipis que conformen dues valls del Ripollès, la de Camprodon i la de Ribes.<sup>3</sup> La primera, situada a l'alta vall del Ter, integra els municipis actuals de Camprodon (que el 1965 s'annexionà el de Freixenet), Llanars, Molló, Sant Pau de Segúries, Setcases i Vilallonga de Ter. A la segona, estesa per la conca alta del Freser i dels seus afluents Rigat i Segadell, hi trobem els municipis de Campelles, Pardines, Planoles, Queralbs, Ribes de Freser i Toses.

## Població i electors

Les dues valls, en contacte amb la serralada pirinenca axial, tenen una extensió i unes condicions climàtiques similars, però una configuració



topogràfica un xic diferenciada, la qual cosa condiciona l'establiment humà i una economia de muntanya, més favorables a la vall de Camprodon.<sup>4</sup>

D'acord amb el cens de 1860, la població relativa de la vall de Camprodon era de 24,3 habitants per quilòmetre quadrat, i la de Ribes de 16,8.

A escala municipal, el nombre d'electors és detallat a la relació que segueix:

habitants	electors	%	
Camprodon	1.287	16	1,2
Freixenet	696	6	0,8
Llanars	741	4	0,5
Molló	1.009	13	1,2
Sant Pau de Segúries	486	-	-
Setcases	545	7	1,2
Vilallonga	1.216	11	0,9
	5.980	57	0,9
Campelles	440	2	0,4
Pardines	597	5	0,8
Planoles	388	-	-
Queralbs	602	6	0,9
Ribes de Freser	1.505	13	0,8
Toses	883	1	0,1
	4.415	27	0,6

És evident que a menys població corresponia un nombre menor d'electors i de propietaris, i que als pobles de l'alta muntanya el dret a votar no arribava a l'u per cent.

Es donà el cas que en algun poble ningú no tenia dret a votar. A la vall de Camprodon no figura cap elector a les poblacions o nuclis de Cavallera i Sant Pau de Segúries. A la de Ribes tampoc no n'hi havia cap a Dòrria, Fornells, Nevà, Planès, Planoles i Ventolà.

## Les persones

D'acord amb la relació detallada a l'apèndix, els més rics de cada municipi i les quantitats (escuts) que pagaven foren aquests a la vall de Camprodon:

Camprodon: Ramon Brandia d'Azemar	320
Freixenet: Bartomeu Sitjar Serrat	109
Llanars: Salvador Aulí Girbes	402
Molló: Joan Freixa Perpiñà	113
Setcases: Martí Isern Badosa	98
Vilallonga: Manuel Huguet Aulí	192

A la vall de Ribes, aquests altres:

Campelles: Josep Colomer Pujol	54
Pardines: Esteve Perpiñà Dalmau	74
Queralbs: Francesc Dalmau Riu	98
Ribes: Tomàs Montagut de Ros	445
Toses: Joan Ribas Mitjana	50



En primer terme, Rialb; a un nivell superior, a la dreta, el veïnat de Fustanyà; a l'esquerra, el poble de Queralbs. Autor: Lluçia Roisin. (Col·lecció particular d'Agustí Dalmau i Font)

Cap dels electors de les valls de Camprodon i de Ribes no formava part dels cinquanta primers propietaris de la demarcació gironina. Només tres de la primera i dos de la segona pagaven una quota superior als 300 escuts de contribució, quantitat que era superada de bon tros pels hisendats de l'Empordà o del districte de Girona.

D'altra banda, les diferències entre els contribuents de cada poble eren molt notables. El segon i el tercer de Camprodon, per exemple, eren més rics que el primer contribuent de Freixenet, Molló, Setcases i Vilallonga.

Sens dubte, el més sòlid de la llista era Tomàs Montagut, de Ribes, primer hisendat del Ripollès i promotor del balneari del mateix cognom. El segon, Salvador Aulí, de Llanars, resultava també molt conegut: Heras de Puig l'esmenta com a polític i ramader d'eugues.<sup>5</sup>

Per ressaltar d'altres cognoms, és evident que els Isern Batlló, de Setcases i Vilallonga, eren familiars del cèlebre botànic Joan Isern Batlló, nascut a Setcases el 1821,<sup>6</sup> i que Bartomeu Guàrdia, de Creixenturri (antic terme municipal de Freixenet), pertanyia al mas anomenat el Mariner de Sant Pau, objec-



Al centre de la imatge, el poble de Llanars. Autor: Lluçia Roisin.  
(Col·lecció particular d'Agustí Dalmau i Font)

te de la narració de mossèn Cinto Verdaguer. El Cuatrecases de Camprodon havia de ser un antic ascendent dels germans Joan i Josep Cuatrecases Arumí, científics, que moriren a Amèrica. La família Llozer, de Ribes, per la seva banda, era relacionada amb Valentí Llozer, que fou magistrat i cap polític de la província de Barcelona.<sup>7</sup>

El poder econòmic dels qui figuren en la nostra llista era unit al polític. Això explica que moltes d'aquestes persones s'encarreguessin de les alcaldies de llur poble respectiu. D'altra banda, unes quantes anaren més enllà, perquè assoliren càrrecs de diputat provincial: Tomàs Montagut en 1850-1854 i 1872; Ramon de Brandia en 1866-1868, 1872 i 1886-1891; i Salvador Aulí en 1844-1847.<sup>8</sup>

Curiosament, no hi surt cap professional de la medicina, però a Camprodon hi havia un capellà ric: Josep Costa Fàbrega.

## Cloenda

Les dades aportades revelen els contrastos entre aquestes dues valls del Ripollès, on més enllà de la propietat de la terra —una terra esquerpa que solament permetia una agricultura molt precària— la riquesa es fonamentava en la ramaderia i l'explotació dels recursos forestals.

La vall de Ribes era més pobra que la de Camprodon, però podem dir que ambdues formaven part de la Girona pobra, com ho era tota la de muntanya, tant pel nombre de propietaris com pel de votants i participants en les tasques públiques d'una societat que es deia liberal.

La continuïtat actual de moltes famílies a l'indret on vivien llurs avantpassats del segle XIX és evident. Cognoms, per exemple, com Coch i Moret (a Camprodon), Freixa, Masdeu i Vilarrodà (a Molló), Molas i Vidal (a Setcases), Garnatxe i Magret (a Vilallonga), Salamó (a Campelles), Dulsat, Morera i Perpiñà (a Pardines), Constans, Martí i Tubau (a Queralbs), Bonshoms, Coma i Portabella (a Ribes)... ho certifiquen palesament.

## Apèndix

*Relació ordenada dels electors de les valls de Camprodon i de Ribes, segons la contribució expressada en escuts.*

### Vall de Camprodon

Aulí Girbes, Salvador	402	Llanars
Brandia d'Azemar, Ramon	320	Camprodon
Coch Camps, Josep	310	Camprodon
Serrat Frigola, Jaume	200	Camprodon
Huguet Aulí, Manuel	192	Vilallonga
Pujolar Pena, Francesc	190	Camprodon
Seguí Lacot, Tomàs	190	Camprodon
Coll Corriols, Antoni	150	Camprodon
Parramon Rigat, Fèlix	128	Vilallonga
Isern Batlló, Jaume	120	Vilallonga
Lacot Feliu, Antoni	120	Camprodon
Freixa Perpiñà, Joan	113	Molló
Sitjar Serrat, Bartomeu	109	Creixenturri
Moret Vila, Pal·ladi	108	Llanars
Costa Fàbrega, Josep	100	Camprodon
Isern Badosa, Martí	98	Setcases
Planella Alabau, Miquel	84	Vilallonga
Badia Camps, Tomàs	80	Camprodon
Guàrdia Mariner, Bartomeu	80	Creixenturri
Pastoret Freixa, Francesc d'Assís	79	Molló
Sau Costa, Josep	78	Molló
Isern Batlló, Miquel	71	Setcases
Garnatxe Planas, Antoni	70	Vilallonga
Morer Coromina, Bartomeu	68	Llanars
Vidal Magret, Lluc	68	Setcases
Fàbrega Palagrol, Ramon	65	Molló
Masdeu Boixeda, Gabriel	62	Molló
Barnadas Rovira, Manuel	60	Camprodon
Moner Sala, Francesc d'Assís	60	Freixenet
Riera Marcer, Joan	60	Llanars
Quintà Codina, Joan	57	Molló



Villarrodà Sau, Leandre	57	Molló
Costa Capallera, Andreu	52	Molló
Marsal Ubach, Francesc d'Assís	52	Molló
Genís Frexa, Llorenç	51	Molló
Isern Surroca, Martí	50	Vilallonga
Galceran Comamala	50	Molló
Sala Pujolar, Josep	50	Vilallonga
Noguer Ribas, Silvestre	48	Molló
Pujol Porra, Josep	47	Setcases
Buxeda Suñé, Pere	46	Molló
Atxer Fabricias, Josep Víctor	45	Camprodon
Rigat Badosa, Antoni	43	Setcases
Cuatrecases Corriol, Joan	42	Camprodon
Isern Cutet, Pere	42	Vilallonga
Barnadas Serra, Jaume	41	Camprodon
Carrera Magret, Martí	41	Freixenet
Giralt Rovira, Miquel	41	Setcases
Molas Molas, Josep	41	Setcases
Coll Corriols, Francesc	40	Camprodon
Comamala Llansa, Joan	40	Camprodon
Cordomí Jordà, Climent	40	Vilallonga
Coromina Solés, Josep	40	Bolòs
Ginesta Llahunas, Francesc	40	Camprodon
Magret Carola, Julià	40	Vilallonga
Picola Ubach, Miquel	40	Freixenet
Salís Rigat, Joan	40	Tregurà

### Vall de Ribes

Montagut de Ros, Tomàs	445	Ribes
Llozer Cebrià, Rafael	328	Ribes
Mallol Bernich, Valentí	187	Ribes
Portabella Tor, Esteve	180	Bruguera
Perramon Riu, Valentí	122	Bruguera
Dalmau Riu, Francesc	98	Queralbs
Maneja Fàbregas, Josep	80	Ribes
Pellicer Portabella, Josep	80	Ribes



Perpiñà Dalmau, Esteve	74	Pardines
Constans Riu, Jaume	71	Queralbs
Morera Rigat, Francesc	65	Bruguera
Coronas Vila, Joan	58	Pardines
Bonshoms Surroca, Josep	56	Ribes
Palomera Gatiús, Francesc	56	Ribes
Colomer Pujol, Josep	54	Campelles
Vilatimó Tarruella, Feliu	51	Bruguera
Ribas Mitjana, Joan	50	Toses
Soler Anglada, Ramon	50	Ribes
Salamó Montagut, Lluís	49	Campelles
Dorca Gaspar, Pal·ladi	48	Pardines
Bonada Peix, Miquel	47	Queralbs
Dulsat Riu, Onofre	45	Pardines
Martí Sanjaume, Pere	43	Queralbs
Tubau Sanjaume, Francesc	43	Queralbs
Morera Falgarona, Domènec	42	Pardines
Riu Bonsoms, Francesc	42	Queralbs
Coma Forn, Josep	41	Ribes

### Notes

1. La bibliografia sobre aquest tema és força extensa. Vegeu, a tall d'exemple: Artola, M.: *Partidos y programas políticos, 1808-1936*. Aguilar, Madrid, 1974-1975, 2 vols.; Martínez Cuadrado, M.: *Elecciones y partidos políticos de España, 1868-1931*. Taurus, Madrid, 1969, 2 vols.
2. Citat per Alejandro, J. A.: *El voto en España*, Cuadernos de Historia 16, 126, Madrid, 1985, pàg. 16.
3. Els llistats, datats el 15 de maig de 1864 i signats pel governador Miguel Flores, aparegueren al *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona*. L'any següent, en virtut de la Llei de 18 de juliol de 1865, hom rebaixà, a vint escuts, la quota que facilitava el dret a votar.
4. Una síntesi geogràfica interessant és la de Solé Sabarís, L.; et al.: *Geografía de Catalunya*. Aedos, Barcelona, 1964. Per a la població seguim la compilació d'Iglésies i Fort, J.: "Demografia pretèrita i actual del Ripollès", dins *Annals 1992-1993*. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, pàg. 123-161.
5. Heras de Puig, N.: *Excursión a la montaña de la provincia de Gerona, verificada en el mes de julio de 1846*. Imprenta y Librería de Joaquín Grases, Girona, 1847, pàg. 18.
6. Ametller Viñas, J.: "Breve reseña de los naturalistas que vieron la primera luz en la provincia de Gerona. XVIII. Don Juan Isern y Batlló", dins *Revista de Gerona*, V (18), pàg. 255-264, 281-296, 343-355, 377-390, 401-410.
7. Risques, M.: *El Govern Civil de Barcelona al segle XIX*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1995, pàg. 607-609.
8. Puigdevall, N.; et al.: *Història de la Diputació de Girona*. Diputació, Girona, 1989.

